

Національний університет харчових технологій

Науково-технічна бібліотека

Відділ інформаційно-аналітичної та довідково-бібліографічної роботи

Дайджест

Економічна теорія як наука

Київ 2018

Економічна теорія як наука : дайджест. Вип. 52. [Електронний ресурс] / Нац. ун-т харч. технол., Наук.-техн. б-ка ; підгот. О. В. Олабоді. – Київ, 2018. – 12 с. – Режим доступу : <http://>– Назва з екрана.

Дайджест «**Економічна теорія як наука**» підготовлений на основі видань з фонду бібліотеки Національного університету : книг, навчальних видань та довідкової літератури за 2000–2014 рр.

Видання адресоване науковцям, викладачам, студентам та всім зацікавленим.

Від упорядника

Економічна теорія – це фундаментальна економічна наука, яка вивчає загальні закономірності господарського життя суспільства, які дають всебічне уявлення про закономірності його розвитку. Вона не лише пояснює, як відтворюється суспільство, а й сприяє запобіганню повторення деяких негативних економічних явищ, дає можливість прогнозувати майбутній розвиток економіки. На основі економічної теорії сформувалися і розвиваються економічні науки, сукупність яких утворює систему економічних наук. Використовуючи досягнення інших наук економічна теорія робить висновки і розробляє рекомендації, які сприяють оптимальній організації економічного життя суспільства.

Метою цього дайджеста є ознайомлення наукових працівників, викладачів, аспірантів і студентів університету з вибіркоким аналітичним оглядом наукових видань з економічної теорії.

ІНСТИТУЦІЙНІ ФАКТОРИ ЕКОНОМІЧНОЇ ДИНАМІКИ

Одним із найважливіших результатів еволюції економічної теорії новітнього часу, що має безпосереднє відношення до реалізації гносеологічної та практичної функцій науки у їх взаємозв'язку і взаємообумовленості, є застосування дослідницької парадигми, яка б долала обмеження традиційних підходів і методів аналізу рушійних сил економічного зростання, спиралася на теоретико-методологічний інструментарій, адекватний сучасній ринковій економіці. Такою потенційно продуктивною парадигмою в українських реаліях, коли необхідно забезпечити стійкий економічний розвиток на основі сформованих передумов ринку є, на нашу думку, нова інституціональна теорія, в якій органічно поєднується методологічний арсенал мейнстріму (неокласики) з прагматичністю концепції інститутів та інституціональної динаміки.

Інститути, за визначенням одного з провідних теоретиків «нової економічної історії» – складової сучасної інституціональної теорії лауреата Нобелівської премії американського вченого Д. Норта являють собою створені людьми межі, які структурують політичні, економічні, соціальні взаємодії, визначають «правила гри» в суспільстві, спрямовують людські взаємодії в певне русло.

У їх складі вчений виділяє три головні складові: 1) неформальні обмеження (традиції, звичаї, всілякі соціальні умовності); 2) формальні правила (конституції, закони, адміністративні акти, судові прецеденти); 3) механізми примусу, що забезпечують дотримання правил. В методологічному сенсі йдеться про подолання обмеженості застосування неокласичних моделей ринку в комплексному аналізі сучасних соціально – економічних процесів, а саме: акцентування на пріоритетності холізму порівняно з методологічним індивідуалізмом, згідно з яким (холізмом) поведінка та інтереси індивідів, господарюючих суб'єктів пояснюються діючими інститутами, а не навпаки.

Отже, пошук джерел інноваційного економічного зростання останнім часом зосереджується на рівнях політико-економічних структур, що визначають поведінку їх учасників. Найбільш глибинним джерелом 159 довгострокового якісного розвитку виступають базові інституціональні структури суспільства. Йдеться про переосмислення ролі держави в регулюванні та реструктуризації економічної діяльності: вирішальним фактором економічного зростання стає вдосконалення інституціонального середовища – системи формальних та неформальних норм і правил економічної поведінки.

Сучасні академічні та прикладні дослідження свідчать про наявність стійкого двостороннього кореляційного зв'язку між якістю інститутів та економічною динамікою.

Особливості економіки, що розвивається, у поєднанні з необхідністю вирішення проблем і завдань переходу до постіндустріалізму на тлі фінансової та економічної кризи – це комплекс чинників, що обумовлюють нагальну необхідність реформування правових (судова, законодавча, адміністративна система), регулюючих (контроль і регулювання діяльності підприємств) інститутів, інститутів координації і розподілу ризиків (кредитно-фінансова система, фондові ринки, страхові компанії) та розвитку людського капіталу (охорона здоров'я, освіта, соціальне забезпечення).

Серед набору взаємопов'язаних чинників і цілей, що диктують жорсткі вимоги до якості інститутів, чільне місце займає нагальна потреба забезпечення інноваційного розвитку економіки, який потребує адекватних систем підтримки. Це, зокрема, дієвість і справедливість конкуренції, витрати входу на ринок, захист авторських прав, фінансові інструменти.

В цьому зв'язку актуалізується дослідження проблеми співставності та асиметричності економічних та інституціональних факторів розвитку української економіки. Формальна рецепція ринкових засад, не забезпечена адекватним інституціональним оточенням, має одним із своїх наслідків виникнення так званих інституціональних пасток – стійких норм економічної поведінки, що суперечать потребі ефективного соціально – економічного розвитку. Це обумовлює зростання витрат соціально-економічної трансформації, що обтяжують бюджет і збільшують витрати суб'єктів підприємницької діяльності. При цьому створені інститути(формальні правила) не реалізують суспільні імперативи, зокрема, найважливіший з них: забезпечення стійкого економічного зростання на основі підвищення рівня конкурентоспроможності української економіки.

За О. Уільямсоном поняття інституціонального оточення включає такі основні компоненти як стійкість структур власності і правил привласнення на протязі всього періоду здійснення довгострокових інвестицій, політична і правова стійкість, дієздатність судової системи, культура контрактів і «зобов'язань, що вселяють довіру». Відсутність адекватного інституціонального оточення блокує ефективність в результаті суперечливої, а часто парадоксальної взаємодії екзогенних та ендогенних факторів. Парадоксальність ситуації полягає в тому, що інституціональні пастки у певних випадках сприяють вирішенню проблем у напрямку, що відповідає потребам. Наприклад, така системна інституціональна пастка як корупція є чинником зростання трансакційних витрат того, хто дає хабар, і разом з тим може сприяти захисту його прав власності (дотримання законних прав шляхом засто160 сування незаконних дій). Однак таке досягнення справедливості не виключає, а навіть обумовлює порушення прав інших економічних суб'єктів при недосконалому законодавстві та корупційному судочинстві.

Якість і силу інститутів, які вирішальним чином впливають на економічну динаміку, виміряти складно, оскільки за своєю природою це явища не кількісні, а якісні.

Інституціональне реформування, вирішальним суб'єктом якого є держава, в кінцевому підсумку зводиться не до посилення її експансії в економіці, а до забезпечення ключових детермінантів конкурентоспроможного інноваційного розвитку сучасної ринкової системи.

Зазначимо деякі з них:

- захист і регулювання прав власності, виконання зобов'язань, що фіксуються системою контрактів;
- дієвий інфорсмент (правозастосування) контрактних прав і зобов'язань, що спирається на реальну незалежність судових інстанцій від виконавчої влади, які контролюють дотримання „правил гри», виконують роль безстороннього арбітра та здійснюють функцію монопольного легітимного примусу;
- вирішальна роль інституту приватної власності та її позитивний вплив на ефективність фінансових ринків; необхідною умовою інтенсивного розвитку фінансових ринків є саме більш адекватна реалізація принципів приватної власності;
- розвиток фінансових ринків, які здійснюють безпосередній вплив на вибір технології, сприяють інтенсифікації наукових досліджень і конструкторських розробок, розширюють сферу інноваційної активності підприємницьких структур;
- «вживлення» в соціально-економічні відносини таких інститутів, які б зумовлювали невиконання аномальних способів пристосування економічних суб'єктів до економічних реалій (йдеться про необхідність комплексного дослідження інституціональних пасток з метою мінімізації їх негативних наслідків незалежно від джерела виникнення та специфічних особливостей прояву).

Довженко, О. О. Інституційні фактори економічної динаміки / О. О. Довженко // Актуальні проблеми економічного та соціального розвитку підприємств харчової промисловості : програма і матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції, 24–25 квітня 2014 р. – Київ : НУХТ, 2014. – С. 159–161.

Книги. Навчальні видання. Довідкові видання

Білецька, Л. В. Економічна теорія (Політекономія. Мікроекономіка. Макроекономіка) : навч. посібник / Л. В. Білецька, О. В. Білецький, В. І. Савич. – 2-ге вид., перероб. та доп. – Київ : ЦУЛ, 2009. – 688 с.

Анотація : підручник містить системний виклад концептуальних положень економічної теорії у контексті сучасних вимог економічної освіти. При цьому методологічною основою теоретичного аналізу є спроба поєднання політекономічного підходу і елементів «позитивної економічної теорії» («економікс»). З'ясовується сутність і специфіка основних механізмів ринкової економіки, а також фактори, які впливають на мікро- і макроекономіку, методи та засоби економічного регулювання. Підручник включає окрім основного викладу теоретичних положень економічної теорії та їх графічно-математичної інтерпретації також розгорнуту довідково-допоміжну частину (економічний словник, іменний покажчик, лауреати Нобелівської премії з економіки за 1968-2008 роки, список англійських скорочень, покажчик англійських термінів).

Гальчинський, А. С. Основи економічних знань : навч. посібник / А. С. Гальчинський, П. С. Єщенко, Ю. І. Палкін. – 2-е вид., перероб. і доп. – Київ : Вища шк., 2002. – 543 с.

Анотація : у науково-популярній формі викладено найновітніші досягнення світової економічної науки та сучасної практики перехідного періоду в Україні. Серед них – ринок і його інфраструктура, взаємодія ринків товарів і грошей, банківської системи і фінансів, принципи і особливості формування підприємництва, механізм функціонування національної економіки.

Економічна теорія : навч. посібник / М. Х. Корецький, О. І. Дадій, Г. М. Кульнева, І. І. Вініченко ; МОН України, ЗІДМУ. – Київ : ЦУЛ, 2007. – 256 с.

Анотація : у посібнику з економічної теорії розглянуто: основну проблематику політичної економії, мікроекономіки, макроекономіки, історії економічних вчень, проблеми, які насамперед розглядають відповідні розділи загальної економічної теорії і такі суміжні дисципліни, як економічна політика, теорія перехідної економіки, державне регулювання економіки. навчання.

Економічна теорія. Політекономія : підручник / В. Д. Базилевич, В. М. Попов, К. С. Базилевич, Н. І. Гражевська ; за ред. В. Д. Базилевича. – 9-те вид., доп. – Київ : Знання, 2014. – 710 с.

Анотація : Це підручник нового покоління. Його найважливіші особливості: системний і енциклопедичний характер висвітлення законів і категорій економічної теорії, глибокий аналіз, виваженість оцінок і висновків, оригінальність і лаконічність подання матеріалу. Підручник устаткований необхідними таблицями, рисунками, графіками, глосарієм, запитаннями для самоконтролю рівня засвоєння теоретичного матеріалу і забезпечує можливість використання новітніх освітніх технологій, зокрема дистанційних методів навчання, придатний для комп'ютерних технологій організації навчального процесу.

Єщенко, П. С. Сучасна економіка : навч. посібник / П. С. Єщенко, Ю. І. Палкін. – Київ : Вища шк., 2005. – 325 с.

Анотація : Відповідно до нових світоглядних і теоретичних концепцій викладено основні теми курсу сучасної економічної теорії. Акцент зроблено на загальних закономірностях ринкової економіки, ключових питаннях трансформаційних процесів у постсоціалістичних країнах, які перебувають у перехідному періоді. Текст ілюстровано схемами, рисунками, що значно полегшує сприйняття матеріалу. До кожного розділу наведено контрольні і проблемні завдання для самоконтролю.

Мельник, Л. Ю. Економічна теорія – політекономічний контекст : навч. посібник / Л. Ю. Мельник, П. М. Макаренко. – Київ : Кондор, 2008. – 523 с.

Анотація : розглянуто сутність економічної теорії як науки, етапи її розвитку, функції, предмет і методи дослідження, загальні засади соціально-економічного розвитку, суспільства, форми організації суспільного виробництва та їх еволюцій.

Мочерний, С. В. Основи економічних знань : підручник. – Київ : Академія, 2000. – 304 с.

Анотація : Розкрито закони та закономірності розвитку різних типів економічних систем на мікро-, макро- та світовому рівнях. Проаналізовано роль і місце в них продуктивних сил, ринку і товарного виробництва, діяльність підприємств і управління ними, загальні проблеми національної економіки, міжнародні економічні відносини та глобальні проблеми людства.

Мочерний, С. В. Історія економічних вчень (Сучасна економічна думка) : навч. посібник / С. В. Мочерний, М. В. Довбенко. – Львів : Новий Світ-2000, 2008. – 480 с.

Анотація : в даному посібнику вперше в історії вітчизняної економічної думки основна увага приділяється комплексному критичному аналізу сучасних західних економічних концепцій та теорій, які набули значного поширення в українській економічній літературі та підтримуються багатьма нашими вченими. Та частина пропонованої роботи, в якій з'ясовуються традиційні погляди західних авторів (акцент в них робиться здебільшого на їх поглядах з найдавніших часів до початку ХХ ст.), розглядається стисло і з більш глибоким критичним осмисленням теоретико-методологічних засад таких концепцій.

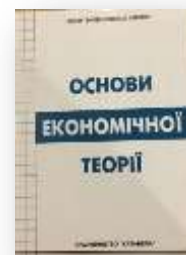
Орехівський, Г. А. Тестово-словниковий практикум з економічної теорії : навч. посібник / Г. А. Орехівський. – Київ : Каравела, 2007. – 216 с.

Анотація : коротко викладені основи економічної теорії в енциклопедично-довідковій формі. Запропоновано 600 тестових питань і 2400 варіантів відповідей на них, що дозволяє власними зусиллями отримати і перевірити свої знання дисципліни відповідно до модульно-рейтингової системи підготовки фахівців (ECTS).

Основи економічної теорії : навч. посібник / ред. П. В. Круш. – Київ : Каравела, 2007. – 448 с.

Анотація : висвітлено загальні основи економічного розвитку; теоретичні проблеми мікро- і макроекономіки; основні закони і закономірності становлення і функціонування світового господарства та особливості залучення до цього процесу народного господарства України. Значну увагу приділено розкриттю сутності й еволюції основних економічних категорій, законів, закономірностей і тенденцій, чинників впливу на розвиток різних економічних систем, тенденцій розвитку перехідних економік. Аргументують теоретичний матеріал факти зі світової та вітчизняної економічної політики і практики.

Основи економічної теорії : підручник / А. А. Чухно, П. С. Єщенко, Г. Н. Климко та ін. ; за ред. А. А. Чухно. – Київ : Вища шк., 2001. – 606 с.

Анотація : пропонується посібник є узагальненням надбань зарубіжної та вітчизняної економічної науки, враховує особливості сучасного стану ринкової економіки України.

